

Nekaj značilnosti prikrivanja

Dušan Lakčević*

I

V naši kazenski zakonodaji obstaja nekaj kaznivih dejanj akcesorne narave. To pomeni, da je njihov nastanek odvisen od storitve kakega poprejšnjega kaznivega dejanja. Če v določenem obdobju primerjamo število odkritih poprejšnjih kaznivih dejanj, vidimo, da sta ti števili nesorazmerni. Število odkritih poprejšnjih kaznivih dejanj je večje. Predmet našega zanimanja in pozornosti je kaznivo dejanje prikrivanja reči in nekatera vprašanja v zvezi z odkrivanjem tega dejanja, potem vprašanja v zvezi s storilci tega dejanja in nazadnje tudi nekatera teoretično-praktična vprašanja. Z uporabo statističnih podatkov¹ za obdobje 1968—1972 smo ugotovili, da je bilo v tem času odkritih samo 1258 kaznivih dejanj prikrivanja. To pa je v primerjavi s številom kaznivih dejanj, ki so vzrok kaznivega dejanja prikrivanja, zelo skromno število. V republiškem sekretariatu za notranje zadeve SR Srbije je bilo v obdobju od 1972—1974 evidentiranih 1292 kaznivih dejanj prikrivanja, in sicer: v letu 1973 403 in v letu 1974 481 kaznivih dejanj prikrivanja. Pri tem moramo postaviti vprašanje, kako je mogoče, da obstaja takšno nesorazmerje med odkritimi poprejšnjimi kaznivimi dejanji in številom odkritih kaznivih dejanj akcesorne narave (v našem primeru je to prikrivanje reči). Storilci poprejšnjega kaznivega dejanja pridobljeno korist nedvomno sami uživajo. Po drugi strani pa je tudi res, da storilci pridobljene koristi »ne pasivizirajo«, temveč si nasprotno prizadevajo, da bi predmeti, ki so bili pridobljeni s kaznivim dejanjem, dobili »aktivno vrednost«. Storilci te predmete prodajajo, jih dajejo v zastavo, darujejo in podobno. Kako je tedaj mogoče, da pregonkim organom ni v omenjenem obdobju uspelo odkriti večjega števila kaznivih dejanj iz čl. 265 KZ? Vzemimo najnovejši primer grabeža družbenega premoženja v podjetju Jugopetrol: glavna blagajničarka je poneverila 1 600 000 dinarjev in ne more pojasniti, kje je denar. Njeno stanovanje je skromno opremljeno. Tudi pregled hranilne knjižice ne pove, kam je spravila ali zapravila denar. Ali ga je zastavila, ga komu posodila, podarila ali zapravila s prijatelji — na vsa ta vprašanja

*Dušan Lakčević, višji inšpektor republiškega sekretariata za notranje zadeve SR Srbije.

¹ Statistični podatki o delu organov za notranje zadeve pri preprečevanju kriminalnosti za obdobje 1968—1972. Zvezni sekretariat za notranje zadeve, februar 1975.

bodo skušali odgovoriti sodišče, tožilstvo in organi za notranje zadeve. Skušali bomo odgovoriti, zakaj storilci poprejšnjega kaznivega dejanja želijo razpečevati predmete, ki so bili dobljeni s kaznivim dejanjem, torej aktivirati njihovo vrednost. Po našem mnenju so razlogi naslednji:

a) Če je storilec kaznivega dejanja pridobil večje število predmetov določene vrste, imajo te stvari v primeru, da ostanejo v njegovi lasti, »pasivno vrednost« (npr. ukrade 10 radijskih sprejemnikov, enega potrebuje zase, drugi pa imajo v primeru, da jih ne proda, podari ali podobno, zanj le pasivno vrednost). Storilec želi imeti korist, zato išče primerne kupca ali pa koga, ki bi mu pomagal stvari razpečevati.

b) Strah storilca kaznivega dejanja, da bodo ukradeni predmeti najdeni pri njem in bodo pomenili »corpus delicti«; to velja predvsem za povratnike, ker jim je dobro znano, da pregonski organi preiskujejo stanovanja in preverjajo njihov alibi.

V zvezi s prikrivanjem je treba postaviti nekaj vprašanj, ki so pomembna pri razpravljanju o odkrivanju tega kaznivega dejanja. Po našem mnenju so to naslednja vprašanja:

1. Kdo so storilci tega kaznivega dejanja in kako se delijo;

2. način odkrivanja storilcev in pot, po kateri zvmemo za storitev dejanja;

3. nekatera sporna teoretično-praktična vprašanja glede karakteristike kaznivega dejanja prikrivanja.

II

Ker že dolgo spremljamo problematiko, povezano s kaznivim dejanjem prikrivanja, lahko odgovorimo na prvo vprašanje, to je na vprašanje, katere osebe nastopajo kot storilci tega kaznivega dejanja. Lahko jih razvrstimo v tri skupine:

1. Prvo skupino sestavljajo profesionalci; prikrivanje jim je eden glavnih, nekaterim pa tudi edini vir dohodkov. Kupovanje predmetov, do katerih se je prišlo pri storitvi kaznivega dejanja, je za prikrivalca donosna kupčija. Reči namreč kupuje ceneje, prodaja pa draže in s tem precej zasluži. Kolikor jih prikriva ali pa razpečuje, tedaj dela to za določene »obresti«. Prikrivalci iz te skupine se gibljejo v večjih mestih in dobro poznajo položaj na kriminalnem trgu.

2. Drugo skupino sestavljajo storilci, ki imajo svoj poklic, so v delovnem razmerju ali pa dobi-

vajo pokojnino. Prikrivanje in korist, ki jo imajo od tega, jim pomeni stransko, toda donosno »delo«. Pripadniki te skupine večinoma delujejo na ožjem območju.

3. Tretjo skupino sestavljajo storilci, ki po »naključju« storijo to kaznivo dejanje. Izrabljajo dani položaj. Sem na primer spadajo tisti, ki na sejnih kupujejo blago sumljivega izvira, toda to blago je poceni in zakaj ne bi izrabili dane priložnosti.

Glede na kraj delovanja lahko storilce tega dejanja prav tako razvrstimo v tri skupine:

1. Krajevni prikrivalci delujejo v enem mestu ali mogoče v eni republiki oziroma pokrajini. Poznajo krajevne razmere in pa kraje, kjer se na drobno prodaja blago sumljivega izvira. Sem bi lahko šteli prikrivalce prve in druge skupine.

2. »Vsedržavni« prikrivalci, ki delajo v mejah SFRJ. So organizirani, komunikativni, poznajo stanje na »trgu« in pravočasno reagirajo v smeri svojega zasluzka. Sem bi lahko prišteli prikrivalce prve in izjemoma tudi druge skupine.

3. Mednarodni prikrivalci delujejo tudi zunaj meja SFRJ, v vseh večjih državah. Večkrat potujejo v tujino, imajo organizirano mrežo za kupovanje, razpečevanje in prikrivanje reči. Tej skupini pripadajo poklicni prikrivalci, saj uspešno opravljanje teh kupčij zahteva »celega človeka«. Zanimivo je, da se v zadnjem času pri mednarodnem prikrivalcu najdejo predmeti zgodovinske ali kulturne vrednosti (ikone, freske in podobno).

Glede na vrsto predmeta, ki se prikriva, prikrivalce lahko delimo v dve skupini:

1. prikrivalci specialisti, ti prikrivajo samo predmete določene vrste (npr. radijske sprejemnike, dobljene s tatvino);

2. prikrivalci, ki prikrivajo več reči, ne glede na njihovo vrsto.

Mogoče ni narobe, če prikrivalce primerjamo z zvodniki pri spolnih prestopkih, ker na komercialni podlagi prikrivajo stvari.

III

S pomočjo podatkov o delu organov za notranje zadeve pri preprečevanju kriminalnosti lahko ugotovimo, kako se zve za kaznivo dejanje prikrivanja, kdo odkriva in naznanja ta dejanja.

Organi za notranje zadeve	Inšpekcije	Oškodovane delovne in druge organizacije	Državljeni		
			oškod.	ne-oškod.	drugi
886	—	44	137	71	120

Kot se vidi iz skupnega števila kaznivih dejanj prikrivanja, so organi za notranje zadeve odkrili 886 primerov. Skrbi nas spoznanje, da inšpekcijski organi v petletnem obdobju niso odkrili niti enega kaznivega dejanja prikrivanja.

V dosedanjem delu so organi za notranje zadeve odkrivali kazniva dejanja prikrivanja in storilce teh dejanj takole:

a) pri odkritju kakega kaznivega dejanja in storilca si morajo organi za notranje zadeve odgovoriti, kje so predmeti, ki so izginili pri storitvi tega dejanja; ali se nahajajo pri storilcu ali pa so prikriti po drugih osebah;

b) z nenehnim nadzorovanjem oseb, ki so že znane po prikrivanju, s preiskavo stanovanj in drugih prostorov. Pomembno je, da se pri teh osebah lahko v primeru najdbe stvari sumljivega izvira, odkrijejo tudi storilci poprejšnjega kaznivega dejanja;

c) z nadzorovanjem sumljivih krajev, kjer se na drobno prodaja blago, ki izvira od kaznivih dejanj. Z zasedo in racijo se lahko pride do izrednih uspehov pri odkrivanju prikrivalcev;

č) z operativnimi prijemi pri opravljanju nekaterih z zakonom dovoljenih dejanj se lahko odkrije storilec kaznivega dejanja prikrivanja; pri navadni kontroli voznikov in vozil je npr. treba pregledati ali preiskati prevozno sredstvo, potnike in prtljago, ter se ob tej priložnosti lahko odkrijejo predmeti sumljivega izvira;

d) s pregledom objektov in prostorov organizacij združenega dela, z vpogledom v določeno dokumentacijo se lahko odkrije kaznivo dejanje prikrivanja;

e) za to kaznivo dejanje se lahko zve z javnimi pogovori.

IV

Kaznivo dejanje prikrivanja je odvisno od storitve poprejšnjega kaznivega dejanja. Tu je naša pozornost usmerjena na nekatera sporna vprašanja, ki imajo ali lahko imajo posledice

praktične narave, bodisi da gre za odkrivanje kaznivega dejanja in storilca tega dejanja ali pa da gre za razsojanje zadeve.

Predmet kaznivega dejanja

— Predmet kaznivega dejanja je lahko reč, pridobljena s kaznivim dejanjem, potem tisto, kar se je dobilo s prodajo ali zamenjavo te reči, ne pa tudi tisto, kar je bilo pridobljeno z nadaljnjim pravnim opravilom z denarjem, dobljenim s prodajo te reči, oziroma s stvarmi dobljenimi z zamenjavo.² Nasprotno takemu mnenju pa nekateri menijo, da je predmet tega kaznivega dejanja samo tista reč, ki je bila pridobljena s kaznivim dejanjem, torej ne denar, dobljen s prodajo predmeta, in tudi ne predmet, ki je bil kupljen za denar, ki izvira od kaznivega dejanja, prav tako pa tudi ne denar, v katerega je bil zamenjan denar, ki je izviral od kaznivega dejanja.³ Drugo mnenje se zdi preozko.

— Predmet tega kaznivega dejanja ne morejo biti pravice, ponarejen denar ali listine.⁴ Prav tako ne morejo biti predmet tega kaznivega dejanja reči, dobljene za nagrado za opravljeno kaznivo dejanje, čeprav so pridobljene na podlagi kaznivega dejanja, toda njihova pridobitev ne pomeni oškodovanja nikogaršnje lastniške pravice.

— Predmet tega kaznivega dejanja so lahko premičnine ali nepremičnine.⁵ Praksa pa kaže, da gre v dosti večjem obsegu za premičnine. Premičnine so namreč primernejše za promet, uporabo in prikrivanje, lažje se predelajo in podobno. Toda čeprav je predmet predelan ostaja predmet kaznivega dejanja prikrivanja.⁶ Predelana reč ne izgubi svojega izvira.

— Predmet prikrivanja so lahko temeljne in tudi pomožne reči. Menimo, da so tudi sadovi prikrivanega predmeta lahko predmet tega kaznivega dejanja. Če pa se vrednost prikrivane reči poveča, tedaj dodatna vrednost ni predmet kaznivega dejanja prikrivanja.

Storitev kaznivega dejanja prikrivanja

Zakonodajalec je taksativno naštel dejanja, ki pomenijo kaznivo dejanje prikrivanja: kup, sprejem v zastavo, prikrivanje v ožjem pomenu, raz-

² Odločba VS NRH Kž 1245/52, Pregled-I, str. 182.

³ Dr. T. Živanović: str. 89.

⁴ Dr. T. Živanović: str. 90.

⁵ Odločba Vs NHR Kž 476/58 in dr. T. Živanović: str. 90.

⁶ Dr. T. Živanović: str. 90.

pečevanje ali pridobivanje na drug način. Sporno je, katera dejanja so storitvena »ali si kako drugače pridobi«. Obstaja mnenje, da ni nujno, da si prikrivalec predmet dejansko prilasti,⁷ oziroma je nepomembno, ali je poleg prilastitve dobil tudi posest stvari. Lahko npr. ukaže, naj se ukradeno žito da njegovemu konju. Za prakso je zanimivo stališče vrhovnega sodišča Srbije v nekem primeru. Ker je oseba A vedela, da je denar pridobljen na nepošten način, pa je kljub temu pila in jedla, je storila kaznivo dejanje prikrivanja.⁸ To pomeni, da je tudi souživanje storitveno dejanje kaznivega dejanja prikrivanja.

Treba je sprejeti mnenje, da mora biti pridobitev predmeta derivativna, to je, pridobljena po sporazumu med dajalcem in prejemnikom. Če bi kdo pridobil predmet brez privolitve storilca poprejšnjega kaznivega dejanja, s katerim je bil ta predmet pridobljen, ne bi storil kaznivega dejanja prikrivanja, temveč neko drugo kaznivo dejanje⁹ (npr. tatvino, rop in podobno). Obstaja mnenje, da bi namesto storitvenega dejanja »ali si kako drugače pridobi« morali uporabiti storitveno dejanje »sprejme«. ¹⁰ Mi smo proti temu, in sicer iz dveh razlogov: po eni strani bi prišlo do restrikcije dejanj, s katerimi se lahko naredi to kaznivo dejanje in ki jih lahko uvrstimo pod to obliko storitvenega dejanja. Po drugi strani pa izraz »sprejema« razlagamo tako, da gre tu za pasivno ravnanje prikrivalca, pobuda pa izhaja od storilca poprejšnjega kaznivega dejanja, a v praksi ni vedno tako. Prav tako menimo, da se pod storitvenim dejanjem »ali si kako drugače pridobi« razume tudi dejanje izposojanja tistih reči, ki izvirajo iz storitve kaznivega dejanja. So pa tudi nasprotna mnenja.¹¹ Sem spada tudi sprejem teh reči v dar.

Storilec kaznivega dejanja

Pojem storilec kaznivega dejanja prikrivanja ni enoten. Posamezni teoretiki menijo, da storilec poprejšnjega dejanja ne more biti tudi storilec dejanja prikrivanja. Poprejšnje kaznivo dejanje konzumira ravnanje s pridobljenim pred-

⁷ Dr. J. Tanović: str. 356 in dr. T. Živanović: str. 92.

⁸ Odločba Vs NRS, Zbirka sudskih odluka, 1954, št. 90, str. 90.

⁹ Dr. T. Živanović: str. 92.

¹⁰ Bašič: Pravni život, 1956/5.

¹¹ Dr. T. Živanović: str. 93.

metom.¹² To velja tudi za sotorilca pri poprejšnjem dejanju, in sicer v primeru, če fizična delitev reči ni opravljena. Če pa je bila opravljena fizična delitev reči, sotorilec lahko stori dejanje prikrivanja, a le glede tistih reči, ki so pripadle drugim.¹³

Tudi napeljevalec in pomagač pri poprejšnjem kaznivem dejanju lahko postane storilec oziroma napeljevalec in pomagač pri kaznivem dejanju prikrivanja.¹⁴ Na drugi strani pa so teoretiki¹⁵ — podpira jih tudi sodna praksa — ki trdijo, da je storilec kaznivega dejanja prikrivanja lahko samo oseba, ki pri poprejšnjem kaznivem dejanju ni sodelovala niti kot storilec niti kot sotorilec ali kak drug udeleženec.¹⁶ Za pravilno imamo drugo mnenje. S prvim stališčem bi namreč lahko prišli v položaj, da bi storilec odgovarjal za dve kaznivi dejanji (za poprejšnje dejanje in za akcesorno dejanje), čeprav poprejšnje kaznivo dejanje konzumira vsa kasnejša dejanja v zvezi z rečmi, ki so bile pridobljene ob storitvi kaznivega dejanja.

Storilčeva krivda

Kaznivo dejanje prikrivanja je lahko naklepno dejanje, lahko pa tudi dejanje, storjeno iz malomarnosti. Za obstoj naklepa ni potrebno, da storilec pozna konkretno dejanje, s katerim je bil predmet dobljen (s tatvino, ropom, poneverbo in podobnim). Dovolj je, če ve, da je bila reč, ki je predmet prikrivanja, pridobljena s kaznivim dejanjem.¹⁷ Nekateri zakonodajci pa nasprotno zahtevajo tudi to, da mora storilec prikrivanja vedeti za konkretno kaznivo dejanje, iz katerega prikrivane reči izvirajo (tako sovjetska, francoska, anglosaška in nemška). Brez pomena je, ali je poprejšnje kaznivo dejanje odkrito ali ne, ali teče kazenski postopek ali ne in ali je storilec poprejšnjega kaznivega dejanja kazensko odgovoren ali ne.¹⁸ Kar zadeva storitev dejanja iz malomarnosti, se zahteva, da bi storilec »mogel vedeti«, da je bila reč pridobljena s kaznivim dejanjem. Moramo sprejeti stališče

¹² Dr. T. Živanović: str. 97.

¹³ Dr. T. Živanović: str. 97 in dr. J. Tahović: str. 357.

¹⁴ Dr. T. Živanović: str. 97.

¹⁵ Zlatarić — Damaška, str. 263.

¹⁶ Odločba Vs NRH Kž 1031/52, NZ, št. 8/52 in sodba Vs NRH Kž 2794/56.

¹⁷ Odločba Vs NRH Kž 1082/52, Pregled I, str. 182.

¹⁸ Zlatarić, str. 474.

sodne prakse, da se dejanje prikrivanja iz 1. odstavka lahko stori z direktnim naklepom, iz 2. odstavka pa z zavestno malomarnostjo, eventualnim naklepom in nezavedno malomarnostjo. Tudi ni pomembno, ali je storilec lahko poznal način, s katerim je bila reč pridobljena.¹⁹ Zakonodajalec v 3. odstavku 265. člena KZ izrecno zahteva, da storilec »ve ali bi mogel vedeti, da so bile stvari pridobljene s kaznivim dejanjem iz 255. člena tega zakonika«. Kar zadeva malomarnost, menimo, da se ta oblika krivde pri storilcu lahko najde, in sicer v primeru, ko nekatere okoliščine kažejo na to, da je storilec lahko vedel, da predmeti izvirajo iz kakega kaznivega dejanja. To so naslednji primeri: prodaja reči po smešno nizki ceni, način prodaje, kraj prodaje, posest večje količine določenih predmetov, kot je to objektivno mogoče, in podobno.

Zanimivo je tudi vprašanje tako imenovanega poznejšega prikrivanja. Tu gre za primer, ko storilec sprva ne ve ali ne more vedeti, da predmeti izvirajo iz kaznivega dejanja. Pozneje izve, vendar jih kljub temu še prikriva. Menimo, da nastopi kaznivo dejanje prikrivanja s tistim trenutkom, ko oseba zve za resnični izvir predmetov.

Razmerje med udeležbo (pomočjo) in prikrivanjem

Danes ni sporno, da gre pri prikrivanju za samostojno kaznivo dejanje in da storilec tega dejanja ni povezan z usodo storilca poprejšnjega dejanja. Menimo, da je treba na kratko prikazati razlike med pomagačem iz 20. člena KZ in prikrivalcem iz 265. člena KZ.

1. Pomagač opravlja kako dejanje pred storitvijo kaznivega dejanja, ali med njo oziroma storilcu obljubi, da mu bo pomagal po storjenem dejanju. Prikrivalec deluje šele po storitvi kaznivega dejanja. Tedaj nastaja njegova krivda v razmerju do reči, ki izvirajo iz poprejšnjega dejanja.

2. S pomočjo se prispeva k storitvi kaznivega dejanja (straža, pridobitev orožja, obljuba skrivati storilca ali predmete). Prikrivalec pa nasprotno ne vpliva na storitev poprejšnjega dejanja, temveč nastopi šele po njegovi storitvi.

3. Pomagač deluje samo naklepno, prikrivalec pa lahko naklepno kakor tudi iz malomarnosti.

¹⁹ Sodba Vs NRH Kž 1031/52, NZ št. 8/52.

Razmerje med prikrivanjem reči in prikrivanjem oseb

Prikrivanje reči in prikrivanje oseb sta dve kaznivi dejanji akcesorne narave. Nastanek teh kaznivih dejanj je povezan s storitvijo poprejšnjega kaznivega dejanja. Med tema dvema dejanjema pa je razloček.

1. Storičev namen pri prikrivanju osebe je, da pregonskim organom prepreči odkriti storilca poprejšnjega dejanja oziroma da prepreči izpolnitev kazni. Pri prikrivanju reči pa storilca zanimajo predmeti, ki izvirajo iz poprejšnjega dejanja, in ne storilec.

2. Storilec, ki naredi kaznivo dejanje prikrivanja osebe, deluje naklepno. Storilec dejanja

prikrivanja reči pa lahko deluje tako naklepno kot tudi iz malomarnosti.

Iz srbohrvaščine prevedel
Marko Tušek

UPORABLJENA LITERATURA

1. Dr. T. Živanović: **Osnovi krivičnog prava**, Posebni deo, I. knjiga, Beograd 1938.
2. Dr. J. Taković: **Krivično pravo**, Posebni deo, Beograd 1961.
3. Zlatarić — Damaška: **Rečnik krivičnog prava i postupka**, 1966.
4. Zlatarić: **Krivični zakonik u praktičnoj primeni**, II. svezak, Zagreb 1958.

Some Characteristics of Receiving

The Yugoslav criminal legislation knows several criminal offences which are of accessory nature. Receiving stolen property is one of them. The article deals at first with the problem of the disproportion between the number of those criminal offences that precede receiving and where the objects being received usually are acquired, and the number of cleared offences of receiving stolen property.

The author deals with the question of why the offenders of the preceding offences do not retain the objects acquired with these offences but dispose of them.

The author then presents a typology of offenders of receiving according to the activity of receiving, the place of their activity, and according to the kind of objects being received.

The author then proceeds to the ways these offences are being detected by the police.

The article presents, finally, a detailed analysis of the object of the offence, forms of perpetration, offenders, forms of criminal responsibility, relation between accessory and receiving stolen property as well as relation between receiving stolen property and receiving persons.